

דניאל

מים

ז"ל

נולד ביום ט' חשוון תרפ"ד (19 באוקטובר 1923) בברלין. משחר ילדותו גדל ברוח ציונית-עברית. אביו, המו"ל הידוע ראובן מס, קירב אותו לספרות העברית, וסבו לימדהו משנה וגמרא. בהיותו בן עשר עלה עם הוריו ארצה, נתקבל לגימנסיה העברית בירושלים והיה מטובי התלמידים. נטיה מיוחדת הייתה לו לציור. הקאריקטורות שלו היו מקור הנאה לכל רואיהן בבית-הספר ולאחר זמן בקיבוצים שונים. הספר 300 משחקים, שיצא בשנת תש"ח, מלווה ציורים מפרי עטו. ממדריכי צופי שבט מתתיהו בירושלים, הביא לאיתוד 'קהילת הצופים' עם 'הבונים' ועמד בראש השבט המאוחד. לאחר גמר לימודיו בגימנסיה (1941) הצטרף לפלמ"ח ושירת בו עד יומו האחרון, במקומות שונים בארץ, בגליל, בנגב, בשרון, במחוז תל-אביב ולבסוף בסביבת ירושלים. מטובי המפקדים של הפלמ"ח, ביצע מבצעים נועזים ביותר, עד שנפל, בחושו לעזרת גוש-עציון, בראש מחלקת הלי"ה. המבצע הצבאי שהביא לשחרורן של לוד ורמלה נקרא לזכרו בשם 'מבצע דני'.

מם דניאל ("דני")

בן ראובן וחנה. נולד ביום ט' במרחשון תרפ"ד (19 באוקטובר 1923) בברלין, בירת גרמניה. משחר ילדותו גדל ברוח ציונית-עברית. אביו, המו"ל הידוע, קירב אותו לספרות העברית וסבו לימדהו משנה וגמרא. בהיותו בן עשר עלה עם הוריו ארצה. נתקבל לגימנסיה העברית בירושלים והיה מטובי תלמידיה. נסיה מיוחדת היתה לו לציור. הקריקטורות שלו היו מקור הנאה לכל רואיהן בבית-הספר ולאחר זמן

בקיבוצים שונים, בהם שהה לרגל תפקידיו הצבאיים. הספר „300 משתקים“, שיצא בשנת תש"ח, מלווה ציורים — פרי עטו. ממדריכי צופי „שבט מתתיהו“ בירושלים. הביא לאיחוד קהילת הצופים עם „הבונים“ ועמד בראש השבט המאוחד. ב־1941, לאחר גמר לימודיו בגימנסיה, הצטרף לפלמ"ח ושירת בו עד יומו האחרון במקומות שונים בארץ, בגליל, בנגב, בשרון, במחוז תל-אביב, ולבסוף בסביבת ירושלים. מטובי המפקדים של הפלמ"ח. באחרונה — סגן מפקד גדוד. ביצע מבצעים נועזים ביותר: התקפה על שרונה, פיצוץ גשרים, ראדאר, שחרור מעפילים וכד'.

עם הכרזת או"ם נמסר לו הפיקוד על גוש עציון. טיפל בביצורו והצליח לאחד לפיקוד צבאי אחד את ארבע הנקודות הישוביות ולעשותן ליחידה הגנתית מוצקה וממושמת. כאשר נפסקה התחבורה לגוש נשלח למשימה הקשה להבקיע דרך בראש מחלקה של ל"ה חיילים נבחרים ולהגיש לו עזרה בחמרי רפואה ותחמושת. ניסה פעם אחת ולא הצליח. למחרת יצא עוד פעם ואחרי קרב קשה נגד כוח ערבי גדול נפל עם כל חברי המחלקה ב־16.1.1948. הובא עמהם לקבר-אחים בכפר-עציון ומשם הועברו עצמותיו עם עצמות כל חללי גוש עציון לקבורת-קבע על הר-הרצל בירושלים ב־17.11.1949. המבצע לשחרור לוד ורמלה נקרא לזכרו בשם „מבצע דני“.

תפקיד קשה, קשה מאוד, הוטל עלי — לכתוב אי-אלו שורות על בני המת, על בני דניאל, שבכל שעה ובכל רגע הוא עומד לנגד עיני בכל חינוכותו התור-ססת, בכל מרצו השופע, בעליצותו השובה לבבות, בפניו המאירים ובבלוריתו הפרועה מעשי קונדס. אך מעט מאוד אוכל לספר על דני הפלמ'חניק, חבריו יודעים הרבה יותר מאבא-אמא, כל מה שידוע לנו מתקופת חייו זו — מפיהם נודע לנו לאחר מותו. לנו, להורים, לא היה מגלה אף חצי טפח מפעולותיו הנועזות ומעבודתו האחראית. אף ביקוריו בבית ההורים היו נדירים למדי בשנתיים האחרונות, מחמת הבלשים הבריטיים שעקבו אחריו. (משום כך היה מופיע בארץ בשינוי שם: דן שלטר; שני בחורים בשם מס אף נעצרו בגללו, בשנת 1946, ברפיח). אכן בבואו פתאום לבית-ההורים היו חיים ושמחה ושירה נכנסים עמו לבית, כאילו בא זה עתה מטיוול מעניין, כאילו היו לו כל הימים שבין ביקור לביקור ימי תענוגות. אנסה איפוא לתת ציור-מה מחיי דני עד כמה שהם קשורים בבית ההורים.

שתי תכונות אופייניות עוברות כחוט השני בחיי דני מימי ילדותו ועד יום מותו: חוש הומור וענוותנות יתירה.

בדיחות-הדעת היתה נסוכה תמיד על פניו העליונות. מעולם לא יכולתי להענישו; אפילו כשהפך את הבית ורציתי לדבר אתו קשות, היה נועץ בי את עיניו המחייכות ונסתתמו כל טענותי. אף הילדים היו כרוכים אחריו. זכורני כשהיה בן שלוש והיה מבקר ב'גן-העברי' בברלין, היו הילדים משתוקקים לשבת על-ידו, והגננת עשתה אפילו פעמים אחדות משגה פדגוגי בהענישה ילד טרדן באיסור לשבת על-יד דני. ופעם בא הביתה בטענה: אמא, אינני יודע למה כל הילדים רוצים לשבת על ידי... בחג או ביום-הולדת היו מת-כנסים לביתנו עשרות ילדים, ודני היה יושב באמצע ומשעשע אותם בבדיחות. ביום-הולדתו השתיים-עשרה (זה היה כבר בירושלים) הזמין ילדים מכיתתו לחגיגה בבית ההורים, חשב שיבואו כעשרים ילד. והנה באו... כל 42 התלמידים של הכיתה; אף אחד לא נעדר מלהשתתף בשמחה בביתו של דני.

בברלין, עוד בגיל הרך, היה משתדל להילוות לאבא או לאמא, בלכתם לרופא השיניים. עד-מהרה עמדנו על סוד התשוקה הזאת: בחדר-ההמתנה של הרופא היו מונחים ספריו של הקאריקאטוריסטן המפורסם אדמסון וספריו של וילהלם בוש. שעות שלמות יכול היה לעיין בספרים אלו, ובת-צחוק על פניו. משחר ילדותו היתה לו נטיה לציור מבדה, וכל מחברותיו, למן כיתה א' בבית-הספר היהודי בברלין ועד הכיתה האחרונה בגימנסיה שבירושלים, מלאות ציורים וקאריקאטורות. מי שראה את ציוריו, האקטואליים תמיד והמלאים שפע

של מחשבה והומור, שהיה מצייר בכל שנה על קירות הסוכה של הוריו — היה מלא התפעלות מיכולתו הציורית. אמנות הציור הקאריקאטורי עמדה לו גם בבית-הספר וגם בשנות פעולתו בפלמ"ח. אין לך מורה ותלמיד ואין לך מפקד וחבר בפלמ"ח — החל מיעקב דורי ויגאל ירין וכלה בטירוני הפלוגה — שלא עברו תחת שבט בקרתו הקאריקאטורית. הסרטים המבדחים שלו המלאים חן היו משמשים, בעברם דרך פנס-הקסם, חומר משעשע בנשפים בקיבוצים, בעיקר בימי שבתו באילת-השחר. (חלק ניכר מן החומר הזה פוזר בשעתו, מחשש חיפושים, ואבד). חוש ההומור שלו מצא את ביטויו גם בשיחותיו בבית ובמסיבת חברים. זכורה לי שיחה על-ידי השולחן עם סבא הזקן שלו, שהיה מחבבו מאוד, מלמדו בכל שעה פנויה דף גמרא, ומתמוגג מן הקושיות המחור-כמות של נכדו. פעם אמר לו סבא: דני, ההינא זהיר יותר במצוות, הרי למדת שאם נגזרה חלילה גזירה על יהודי לגיהינום, אפילו הנכד בצדקתו אינו יכול להוציאו משם. דני: מה אתה חושב, סבא, אולי כדאי לי לסמוך על הנכד שלי?..

התכונה השניה האופיינית לו, היא כאמור, מידת הענוה; צניעותו ופשטותו, התרחקותו מכל גאווה ומכל התרברבות. זכורני ויכוח שפרץ פעם בינו לבין אחיו הבכור בשעת ארוחת הצהרים, בשובם מבית-הספר. יונתן לדני: דני, כמה ילדים מהכיתה שלך אמרו לי היום שאתה הראשון בכיתה. דני: זה לא נכון! אני לא הראשון. יונתן: אבל כל הילדים בדעה אחת שאתה הטוב בכיתה. דני: ואני אומר לך ש. ב. טוב ממני.

וכך היה עד יומו האחרון: נמנע מלהתבלט ולייחס חשיבות מיוחדת לפעולה ולמיבצע שהוטלו עליו, אף המסוכנים ביותר. חבריו סיפרו לנו, אחר מותו, שבעת ההתקפה על המשטרה הבריטית בשרונה, שנעשתה בפיקודו, חטף את הכדים עם חמרי-הנפץ מידי חברים שהתחילו לסגת והטיל אותם לתוך הגדר מתחת לאפם של השוטרים הבריטים, ואחר הלך וחזר פעם ופעמיים לתוך האש הקטלנית כדי להוציא חברים פצועים. מאתנו, ההורים, הסתיר את כל הענין ולא הזכירו אף בחצי מלה. ומקרה שני: ביוני 1946 שהינו, אשתי ואני, בנהריה לשם נופש. בבוקר שלאחר פיצוץ-הגשרים היה בדעתנו לצאת לחניתא. לא ידענו גשור אכזיב בסביבות נהריה פוצץ בלילה ההוא וכי עלינו לעבור באותה סביבה, והנה מופיע דני על האופנוע שלו, בכל מרצו ורענונותו, כאילו זה עתה חזר מטיוול נאה. מה? אתם רוצים לחניתא, נחא, אלוה אליכם. הצבא האנגלי הקיף את כל הסביבה ובעברנו באוטובוס על-יד גשר אכזיב מצאנו את עצמנו מוקפים מחנה שלם של חיילים. דני הצליח באיזה אופן שהוא להתחמק ולחזור. לאחר מותו נודע לנו שבאותו לילה פיקד על פיצוץ הגשרים בנגב; עשרות קילומטרים עבר עם חבריו, הצליחו לפוצץ שלושה גשרים ולחזור

בריאים ושלמים לבסיסם. רק אז הבינונו למה נדחק להתחמק מידי האנגלים בדרך לחניתא.

רק מקצת פעולותיו בפלמ"ח הגיעו, כאמור, לאונינו, וחבריו שנשארו עוד בחיים עשויים בוודאי לספר הרבה יותר. נראה שלא לחנם היה לבסוף סגן מפקד גדוד בפלמ"ח. ברצוני עוד לעמוד רק על פרשת גוש עציון.

בתחילת דצמבר 1947 נשלח לגוש עציון והוטל עליו לדאוג לבטחון המקום. הוא התמסר בכל חום לבו לתפקיד זה. כפי שאמרו לנו החברים בכפר-עציון בשעת ההלויה, יכלו להחזיק מעמד בשעת ההתקפה הגדולה הראשונה, שבה נהרגו, כפי שהודיעו העתונים, כמאה ערבים, רק בזכות התמסרותו, מרצו והבנתו של דני. אחר-כך היה בשירה לכפר-עציון, שנתקפה על-יד בית-לחם ושבה נהרגו אחד-עשר צעירים. הוא ניצל עם עוד חמישה חברים, רק הודות לקור-רוחו: חטף את הרובה מידי הנוטר והפיל את הערבי שכיוון נגדם את הסטן. בערב בא הביתה עם חבר שני, שניהם מכוסים דם, התרחצו והחליפו את הבגדים ותיכף הלכו מן הבית. אחר-כך נודע לנו שהוא הלך למטה הפלמ"ח בירושלים ודרש לשלחו עוד באותו לילה בראש פלוגת-עונשין אל הכפר שממנו יצאו המתקיפים. בקשתו לא נתמלאה. למחרת היה שוב בכפר-עציון. פעם הופיע לפנות בוקר עם הטנדר שלו. הימים היו ימי העוצר בדרכים, השונאים הערבים והבריטים היו אורבים לכל יהודי. והדרך מכפר-עציון עוברת כידוע רק בין ישובי ערבים. מאין אתה בא? נו, מכפר-עציון. חשבנו שבא עם שיירה. אחר-כך סיפרו החברים שהוא לבדו נסע בחשכה מכפר-עציון, חבוש עגל וכפיה ואקדח במתניו, כדי לתבוע הספקה ותגבורת בשביל הגוש.

על מחלקת הל"ה, שיצאה בדרך לא דרך, בלילה, בהרים, להחיש עזרה לגוש עציון ושעמדה בפיקודו של דני — כבר הרבו לכתוב. עמידתם בגבורה עילאית כנגד מאות הערבים שהקיפו אותם, הדהימה את האויב. מותם הטראגי של הל"ה יישאר מן הסתם חידת עולמים. ביניהם מצא את מותו בדמי ימיו גם דני. כשיצאו מהר-טוב באותו הלילה הגורלי פנה אליהם, כפי שמספרים, אחד מזקני הכפר והזהיר אותם באידיש: קינדערלאך גייט ניט (ילדים, אל-נא תלכו). הערבים אורבים לכם מכל צד. ודני ענה לו: קיבלנו פקודה ואנו הולכים. מסירות-נפש, בלי פחד ובלי רתיעה — עד יומו האחרון.

אביו

דני וויינטשיק

תמונות שניהם עומדות תמיד על שולחני. על האחת דמותו של נער: עינים כחולות, גדולות, פתוחות לרווחה, מביטות למרחוק; שערות מסורקות, שפתים

קפוצות. זה בני — וויינטשיק*. תמונתו על שולחני, דמותו תמיד בלבי, קברו בנשמתו, והקבר ילווה אותי אל קברי אני... אף על השנייה דמותו של נער. עיניו הערמוניות קמוצות, פניו קמוטים מאור השמש, שפתיו פתוחות קצת, בלוריתו הגדולה פרועה, פלמחניק טיפוסי. זהו — דני, דניאל מס.

ילד קטן, חניני מאוד, היה בא תמיד אל וויינטשיק לשחק אתו. כשלא היה בא, היה וויינטשיק הולך אליו. לא חששתי. ידעתי: הלימודים של וויינטשיק לא ייפגעו על-ידי המשחקים שלו עם דני.

לא הספקתי להעיף עין — והנה הם יוצאים כבר לא למשחקים, הם הולכים יחד לקהילת הצופים.

בגילי השנים עוברות בדהרה, בטיסה ממש. ושוב לא הספקתי להעיף עין — והנה אני מוצא את עצמי יושב על-יד אשתי באולם הגימנסיה בירושלים. עיני אשתי זולגות דמעות. אני מתאמץ לעצור אותן פנימה בלבי: בננו כבר בן-שבע עשרה ומקבל תעודת גמר של הגימנסיה. מאחורינו יושבים ראובן מס ואשתו. בפניהם אותה ההבעה ואותן ההרגשות: אף דני שלהם מקבל את תעודת-הגמר. ימים קצרים של שמחה וחדוה בלתי-נשנות — הרגשת חופש גמור — חופש מלימודים, משיעורים, ממורים, מקימה בבוקר... הרגש הבלתי-נשכח כל ימי החיים.

אולם ימי חירות אלה חלפו חיש. עתה לא הצופים קוראים — קורא הפלמ"ח. ושניהם נענו.

חלפו שלוש שנים. וויינטשיק סיים את קורס האימונים וחזר הביתה. לדני חיכתה עבודה בהוצאת-הספרים של אביו, אך החליט להקדיש את עצמו לפלמ"ח ונשאר שם. מדי פעם בפעם היה בא לירושלים וכמובן — נכנס לביתנו להתראות עם וויינטשיק. — דני, — שואלת אשתי — היית כבר בבית? אמא ראתה אותך?

— לא — עונה דני בחיוך, נבוך במקצת.

— לך הביתה, ילד רע ושובב, לך, שאמא תראה אותך! — נוזפת אשתי בדני. אמנם 'הילד הרע והשובב' הוא כבר מפקד בפלמ"ח, אבל מה מבינה אשה בדרגות צבאיות? דני — הוא דני, אפילו לא דניאל...

ריעות, ידידות, חבירות, אהבה היתה ביניהם — בין דני ובין וויינטשיק. שמחה כנה להצלחת החבר והריע, המצוייה רק אצל נשמות טהורות וגלויות. רק פעם אחת ראיתי את וויינטשיק מתקנא בחברו, כשדני פקד על שחרור המעפילים ממחנה עתלית. לא נחה דעתו עד שעלה בידו אף הוא לקחת חלק בפעולה דומה — בפיצוץ גשר אלנבי על הירדן.

* בנימין פרסיק, שנפל יחד עם דני מס בהרי חברון.

הביקורים של דני נעשו נדירים יותר ויותר. הפעולה בפלמ"ח דרשה אותו כולו. שוב לא היה זה אותו הילד החינני — זה היה כבר בחור שווק, רחב-כתפים, וקולו קול גברי נמוך. רק צניעותו נשארה כבימי ילדותו, נמנע מלספר על עבודתו החשובה והמסוכנת. כך, כאילו היה לומד באיזה בית-ספר או יושב באיזה משרד. אין מה לספר...

והנה הגיע השלושים בנובמבר 1947. באותו לילה היתה מסיבה מצומצמת של ראשי הפלמ"ח בירושלים. מובן, שדני היה בה מראשי המסובים. אף ויינ-טשיק השתתף בה. הרחובות המו מהמונים שכורי שמחה ונצחון. על כוס יין בירכו גם הפלמחניקים על הנצחון בעצרת האו"מ, אולם הבינו ואמרו: התפקיד שלנו רק מתחיל...
הוא — התחיל...

ויינטשיק יצא לקרבות לשער הגיא. על דני הוטל הפיקוד על כוחות הבטחון בגוש עציון המנותק.

זמן-מה שמר עליו הגורל האכזרי, כאילו רצה לשחק קצת בחייו הצעירים. הוא פקד על השיירה שהותקפה בדרך מירושלים לכפר-עציון על-ידי כנופיה ערבית גדולה. טבח נורא ואכזרי נערך באנשי השיירה הבלתי-מזויינים; דני מיהר להזעיק עזרה וכך ניצל באותו יום ממות בטוחה. אביו הלך לבית-הכנסת ועלה לתורה ובירך את ברכת הגומל על הנס שנעשה לילדו. עד... עד הארבעה-עשר ביאנואר 1948, באותו יום הוטל על דני הפיקוד על מחלקת ה"ה".

כל אשר ייתקל בשורות אלה, אם בתוך המולת העיר, שאונה וסאונה, ברדיפה אחרי משרה או רווחים, במשרד, בחנות, אם בתוך עבודה מפרכת בכפר, ובלבו פינה לרגשות אשר לכנותם במלים לא אדע גם אני, כי אז... ישל נעליו ויקרא את הדברים. ולא — יפסח עליהן...

כפר-עציון אי-שם בהרי חברון מוקף ערבים מכל צד. התחמושת אזלה. הרבה פצועים, ובמה לרפא אותם אין...

ל"ה נערים, אשר טל הילדות טרם נמחה מעל פניהם, מעיניהם ניבטות נשמות טהורות כטוהר השמים ולבם לב הארי, העמיסו על שכמם נשק ותחמו-שת וצרכי רפואה ככל אשר יוכלו לשאת. באישון לילה, בשבילי תנים וצביים בהרים, מוכנים בכל רגע לקרב עם אלפים, הם יוצאים. ומפקד עליהם דניאל מס — דני...

אור ליום-רביעי, הארבעה-עשר ביאנואר 1948, נפרדו הנערים איש איש ממשפחתו ויצאו, מבלי להודיע כמובן לאן ולשם מה הם יוצאים. למחרת בבוקר, ביום-החמישי, חזרו כלעומת שבאו. אחדים ממכרינו ראו את ויינטשיק בעיר; הביתה לא נכנס. הוריו של דני לא ראוהו ביום-חמישי, כי הביתה לא נכנס. אני

ראיתי במקרה באותו יום, כולו מאובק ומעופר וטרוד. ארשת פניו היתה רצינית כאומרת: אנא, אל תטרידוני, הנני עסוק כעת, עוד מעט ואיפנה...
כזה נשאר דני תקוע בלבי — מאובק, מעופר, טרוד...

תמונות שניהם עומדות על שולחני — ויינטשיק ודני מביטים אלי מתוכן. תמונתו של ויינטשיק... זהו — כל מה שנשאר לי מבני, מילדי... אולם גם בתמונתו של דני רואה אני לא רק את דני החמוד, הזך, הטהור, הצנוע — אני רואה בה גם חלק מויינטשיק שלי. הם חיו יחד, יחד חלמו את חלום עלוי-מיהם הטהורים, הזכים, הצנועים. וחבוקים יחד הם ישנים את שנתם בקבר אחד בהרי חברון...

י. פרסיץ

מדבריו

זכרונות ילדות

'יהודי!... יהודי!' בכל רחוב שאני עובר, אותה קבלת-פנים: 'יהודי!' והמלה הזאת, כשהיא יוצאת מפי המקללים, ספוגה לעג ובזו מר, וכל שנאתם הגדולה נשמעת בה... אני מכופף את קומתי עוד יותר ומרחיב את צעדי. אני רוצה לפנות הצדה ברחוב הראשון, והנה שלט גדול חוסם את דרכי ועליו אותיות מזהירות ובולטות לעין: 'ליהודים וכלבים אסורה הכניסה!'. במרירות אני נשאר עומד ומסתכל, והנה אני רואה שבכל-זאת, מסתובבים שם כלבים. אני גרוע, אם כך, מכלב! אני ממשיך את דרכי ובמוחי מתרוצצות מחשבות שונות: 'מה חטאתי, ומה חטאו היהודים, שהשנאה של הגויים גדולה אלינו כל-כך?'

אפילו בבית-הספר היהודי לא נותנים מנוחה. אמנם, אין שם אותו הלעג והבוז, אך המורים היהודים צריכים להטיף לנו להתנהג בשקט ברחובות ולהיש-תדל להגיע מהר הביתה אחרי גמר הלימודים. ואין די בזה: כיוון שהשכנים הנאצים, הגרים ליד חצר בית-הספר, אינם יכולים לסבול את רעשם של ילדי היהודים בהפסקות, עלינו 'להיות מנומסים ולהניח להם לישון שנת אחר הצהריים בשעה 11 בבוקר!'. בהפסקות מסתדרות הכיתות בשורת-עורף אחת ומהלכות על-פני החצר בדממה — לדבר אסור! — כמו בבית-סוהר ממש! ולא עוד, אלא היינו צריכים לשמוע גם את נאומיו של היטלר בראדיו, ולשיר אחר-כך ביחד את ההימנון הגרמני. התלוצצנו וצחקנו תמיד בשעת מעשה, והמורים המסכנים היו צריכים להשתיק אותנו ולהזהירנו, כי גם 'לקירות אזנים!'

גם בבית לא היה המצב בטוח ביותר, כי הרי המשרתת גויה היא, ויש להזהר מפניה. זכורני מעשה בהורי שנמנעו מלהכנס הביתה בשום מעבודתם, כיוון שבחור נאצי עמד לפני הדלת; שעה שלמה הסתובבו בחוץ, עד שהסתלק.

* חיבור שוכתב בקיץ תרצ"ח, בכיתה ה' של הגימנסיה

ועוד זוכר אני יפה-יפה את נסיעתנו לארץ-ישראל וביחוד את הנסיעה ברכבת עם עוד הרבה חלוצים. כל זמן שהיינו בגבול גרמניה ישבו כולם בשקט ובפחד כבוש. והנה אך עברנו את תחנת-הגבול הגרמנית והרכבת נשארה עומדת מעבר לגבול, התעוררו כולם, וביחוד החלוצים, כמו מתוך שינה עמוקה, כאילו מחלום רע, נכנסה בהם רוח-חיים חדשה, וצעקות בוז לגרמניה ולהיטלר ושירים וקריאות גיל מילאו את חלל התחנה.

מתוך מכתביו

עין השופט, 17 בנובמבר 1944

...העבודה שלך בבית-החולים ודאי מעניינת מאוד, אם אפשר לקרוא לזה "מעניין". מכל-מקום בודאי אפשר ללמוד ולהכיר שם פרק חיים. אכן יש לי תמיד הרושם, שרואים שם רק פרק חד-גוני מאוד, ומכירים את החיים מן הצד העגום שבהם. כשאני רואה את האחות בתפקידה, מסתובבת כל היום בין חולים מסכנים ואין בידה לעזור עזרה של ממש, שהרי אם החולה ימות או יבריא לא האחות אשמה בכך, אלא שניתן לה רק למצוא סיפוק בעבודתה, בהקלה הנפשית שהיא מביאה אולי לחולה זה או אחר, הרי אני תמה מהו באמת אחוז התלמידות היכולות ומוכשרות לבצע תפקיד כזה. כי הרי בסופו של דבר, אין זה מקצוע ככל המקצועות, עם משכורות וכיוצא באלה, אלא בראש וראשונה — מקצוע שבלב או באופי.

...אני מתאר לי אותך במצב מאוד לא נעים של לווייה ובכיות ועל הכל — צעקות היסטריות מפי א. אמנם אל תדון את חברך וכו', אלא שבכל-זאת תופעות כאלה (צעקות וכו') מרגיזות תמיד יותר מאשר מעוררות רחמנות. כאב, ביחוד אם הוא כאב שבלב או בנפש, וצער — אין מוכרים בשוק בקולי קולות! הקהל בדרך כלל בוז לצעקות, ולא עוד אלא שכל כמה שלא יפגין השתתפות בצער, הרי הוא נהנה מתופעות כאלה כסנסאציה מעניינת. מי שמכבד את כאבו לא יעשה ממנו סנסאציות.

ואשר לעצם מותו של אותו בחור, חבל עליי, כעל כל בחור צעיר שמת בלא עתו, ביחוד מות בזוי ביותר — במיטה בבית-חולים ואחר מחלה ממושכת. אבל יש עוד צד למטבע: באחת התפילות בזמן ההלוויה אומרים בין השאר: "כי על כרחך אתה חי ועל כרחך אתה מת ועל כרחך אתה עתיד ליתן דין וחשבון". הדו"ח הזה הוא לדעתי העיקר, כי לגבי הנפטר יש בדרך כלל שתי הערכות: אחת סובייקטיבית—היא ענין שבלב של כל אחד ממקורביו וחבריו, והאחרת אובייקטיבית: אותו דין וחשבון שבעל כרחו צריך כל נפטר ליתן, ולדעתי אנו צריכים להעמיד את הדגש על כך: לשם מה חיית, או יותר נכון, האם באותו פרק-זמן שחיית.

הספקת להביא איזו תועלת שהיא? זהו המבחן. הצער שבלב המקורבים חולף, נשכח ואין לו ערך לרוב. העיקר הוא אם אתה יכול לעמוד לדין, כאילו לפני עצמך, ולומר כי לא לחנם חיית, לא חיית בביטול זמן ומתוך שעמום, כי-אם שאפת לפחות לבצע משהו ופעלת בכיוון זה. אשרי האיש שאנו מצטערים על מותו, בגלל המפעל שנעזב על ידו ולא רק בשל קרבתנו הפרטית אליו, וחבל על זה שהולך מבלי שהספיק להשאיר כלום. לעתים אני מגיע לקיצוניות וחושב, שיש להצטער יותר על חיים שעוברים בלא תועלת מאשר על המות. זה אמנם מאוד מאטריאליסטי, אבל גם זו השקפת עולם, אם לדבר במלים 'מפוצצות', ואני לעת-עתה נוקט בהשקפה זו.

תל-יוסף, 26 במרס 1945

היה כאן אינצידנט קטן ביני ובין 'החניכים' (הזקנים ממני ברובם בחמש-עשר שנים). כולם התחילו לזלזל במקרה מסויים בנוהג הקבוע, ודבר זה גרר אחריו תגובה מצד, שהיתה חריפה מאוד בכוונה, כי זו גורמת למרירות, והמרירות מכריחה אנשים לחשוב. בצבא יודעים למפרע את ה-Kings Regulations, כל עבירה ועונשה, ואדם יכול להיות חייל טוב להוד מלכותו מבלי לחשוב דרכו. מובן שבמקום שפל זה איננו, שאף אנו איננו יודעים עדיין נוהג ומשטר קבוע, שאף אנו מחטטים עדיין ועושים נסיונות, דנים וחושבים לא לפי חוקה כתובה אלא לפי ההגיון הפשוט אשר לא תמיד שווה אצל כל האנשים; במקום אשר אנו עצמנו משתדלים ככל האפשר לשמור על רמה אישית ויכולת ביטוי לכל האנשים, כחברים למפעל אחד, ולהתרחק במידה מכסימלית משיגרת הקסרקטין; במקום זה חייב כל אחד ואחד לעזור ולקדם את המפעל, ולשם זה יש לעמוד מפעם לפעם ולהרהר, על עצמך, על הווי חייך ונוהגו. אצל אנשים מבוגרים כל יציאה מהתלם נובעת בעיקרה מחוסר מחשבה, ותגובה חריפה מועילה לעורר לפחות בנקודה זו. אתמול קראתי לאספה ולשיחה, גם כן דבר אשר יש בו סכנה ואחריות רבה במסגרת כשלנו, כי יש צורך באפשרות לשוחח על הכל ובאופן חפשי, ובכל-זאת לשמור על הנימוס המינימאלי הדרוש ועל 'הבדלי המעמדות' כביכול. והשיחה באמת היתה מוצלחת. האנשים התבטאו, ביקרו את שיטת החיים והנוהג הקיים. אין ספק, שכל ברור פנימי כזה מלכד ומקרב.

ירושלים, 30 במרס 1945

אתמול 'סחבר' אותי כמה חברה בערב לנשף. בדרך-כלל אינני נוהג לבקר בכגון זה, אלא שהחלטתי בכל-זאת לנסות פעם ולראות איך ומה זה. רקדו שם כל הזמן ריקודים סאלוניים. היות ואינני רוקד, גם בריקודים עממיים אינני

אמן, ישבתי לי בנחת כל הזמן מן הצד, אבל לא השתעממתי אלא כעסתי ורתחתי. הסתכלתי בבחורים ובבהורות, ראיתי את הריקנות, הציניות וחוסר כל דאגה אלא לחיים הפרטיים, לקאריירה משרדית וכיוצא באלה. אני לא אבוא לקטרג על הנוער העירוני האדיש והמשתמט וכו' וכו', כי אני יודע שיש גם אחרים. אולם אני יודע שיש גם הרבה והרבה כאלה, וזה מעורר תמיד כל מיני מחשבות נוגות על הווי חיינו וחינוכנו כאן ובכלל. תחילה נתעורר בי החשק לקלקל להם את הערב, להתחיל פתאום בוויכוחים על הגיוס, לשאול בתמימות כביכול אם הם אינם יודעים על הנעשה בארץ, אם לא קראו במקרה את הספר 'בשבי ובמחתרת' או 'פרשת השואה', אם לא גונב אליהם במקרה שמץ דבר על איוו בריגאדה יהודית שנלחמה באיטליה. אלא שחזרתי בי, לא זו הדרך. סוף-סוף אינני שולל מאיש את הזכות לשמוח ואפילו בזמנים אלה, ישמח לו כל אחד לפי הנוסח שלו. קלוקל השמחה שלהם עשוי היה אך לקלקל ולהשניא את המפעל שלנו כולו, את עצם הדבר שרוצה הייתי כי יחשבו עליו. יש למצוא דרכים אחרות להגיע אליהם, ואפשר להגיע, אלא שזה דורש מאמצים רבים, סבלנות, ומפעם לפעם גם לחשוף את מקל-החובלים הטמון בכיס ...

ירושלים, 5 באפריל 1945

אתמול ושלשום, כמעט יומיים שלמים, ישבתי ונסיתי לחשוב. אינני יודע אם את מכירה או התנסית במצבים כאלה, שאתה רוצה לחשוב על נושא מסויים, לקבל תמונה ברורה ולנקוט עמדה ברורה. הפעם היה הנושא — המחנות שלנו, החטיבה, אופייה, תפקידיה וכו'. אם אגיד, שהחלטתי משהו מסויים או התקדמתי במשהו, זה יהיה לא נכון. בכלל קשה לחשוב ביחידות. כי קשה להתרכז בנושא מסויים מבלי לצאת מן התלם. אתה מתחיל פתאום לחשוב על חמישים דברים בבת-אחת, ולבסוף אתה מגלה בדרך-כלל, אחר 'מחשבה' של שעות, מה שהיה גלוי וידוע לפניך כבר מזמן. 'הולך-סובב הרוח' — ואל מקומו שב הרוח. בכל-זאת לא הזיק לשוב ולהרהר קצת על מעשינו וחינו, ואפילו אם ההרהורים מעורבים המון דברים הנוגעים לאו דוקא בענין הזה ...

תל-יוסף, 9 במאי 1945 [יום הנצחון]

מתוך כל התיאורים בעתונות אפשר היה לחשוב שבארץ שמחה וששון — אבל זה רחוק מלהיות אמת. דכאון, ממש דכאון מיוחד, שורר בכל. וגם אדישות מוחלטת. אינני יודע בדיוק מהי הסיבה, או שמא יש יותר מדי סיבות למצב-רוח ממין זה. גם בלבי אין אף טיפת שמחה, להיפך, כאילו כל הענין לא איכפת ולא נוגע. גם במשק אמנם הוכרו היום כשבתון, אך שמחת חג לא מצאת. הניפו דגל, אלא שהדגל היה בחצי תורן. אני חושב שרק עכשיו, ודוקא עכשיו פורצת

וצפה הכרת אסוננו כיהודים, חשבון הנפש שלנו, חשבון העבר והכליון, והחשבון הלא-מוזהר לגמרי לגבי העתיד. 'עוד נצחון כזה ואבדנו!' — מימרא זו אפשר לשמוע בכל מקום. מה יהיה הלאה? — זוהי השאלה הנשאלת בלי מלים מפי כל אחד. מה יהיה מבחינה פוליטית, מבחינת הבטחון בארץ, מה יהיה עם החיילים המשוחררים, מה יהיה מבחינה כלכלית, מה יקרה לתעשייה העברית, למשק וכו' וכו'? .. שאלות המעוררות דאגה, כשאתה רואה את חוסר-האונים שלנו, את חוסר האירגון והמשמעת הפנימית, ואת הפירוד והפילוגים, תהיינה עוד בודאי צרות צרורות. אל תחשביני לפסימיסט מושבע, גם הפעם לא באתי לכלל פסימיות, אלא לכלל מחשבות והרהורים, וזה אף פעם לא מזיק, אך, אילו היה זה וזה, ואילו אפשר היה לעשות כך ואילו היינו כאלה ולא כאלה — זהו תמיד סיכום המחשבות. נצטרך למצוא איזה מוצא לדרך-המלך, ואינשאללה! יימצא ואינשאללה יהיה טוב. אם שעממתי קצת ב'ציונות', אתך הסליחה, אבל לפעמים אני גם קצת ציוני ...

22 במרס 1947

היום מלא בדיוק שבוע מאז נסתיימה אותה חוייה בת ארבעת הימים שכמעט הביאתני לאי השכך*. אני אומר חויה, לא בגלל שפע המאורעות והנסיעה כשלעצמה, אלא בגלל זה שלמדתי בימים האלה, כמדומני, יותר מאשר בהרבה שנים, ויתכן שהיותי כאן זה ארבע וחצי שנה היה כדאי למענם בלבד. (קצת הגזמה, אבל 'מעלישי').

קודם כל חזרתי ולמדתי להכיר את אנשינו בשעת פעולה, בשעת צרה ואחריה. ואני חוזר ואומר: רכוש אין לנו, אבל כוחנו — באנשינו. צריך היה לראות את ה'צ'וצ'יקים' האלה, סוף-סוף ילדים בני 18—19, כשהם עומדים בימים הסור ערים, נלחמים בגלים ומעבירים עולים אחד-אחד, 750 איש, מן הספינה אל החוף. היו שעמדו במים חמש שעות בלא הפסק כמעט, והיה קר, והם היו כחולים ורועדים, אבל המלאכה נמשכה. וכשמגיעים לחוף—מתישבים כמעט הרוגים, ללא טיפת כוח, אבל רק לרגע—המלאכה טרם נסתיימה. נו, סדר וארגון יש עדיין הרבה ללמוד, אך לא זה כנראה המכריע, המכריע הוא בכל-זאת—האנשים.

וסעיה שני וגדול—העולים עצמם. נו, אינני סופר ואמן, אבל כמדומני שאיש לא תיאר עדיין את התמונה הזאת כפי שצריך, לאמיתה, עם כל הרושם שהיא טובעת בך. נוער, ילדים, בחורים ונשים, ונשים הרות לא-מעטות, וזקנים בעלי שערות שיבה ממש, נתלים ומתחלקים בחבלים, קופצים למים, לא למים סתם—כי-אם לתוך ים סוער, נלחמים בגלים, מגיעים רטובים ורצוצים, ובכל-זאת, לכשמגיעים: חיוכי אושר, 'שלום—שלום'. יש שמנשקים את אדמת החול, * קפריסין.

יש שרוצים לעזור עם אנשינו על החוף ובקושי דוחקים אותם הלאה: 'לכו לישוב — אנחנו כבר נגמור בעצמנו. תמונות לאלפים. משפחה עומדת על הסיפון — אב, אם וילדה בת שש בערך. עומדים ומפחדים לקפוץ. משדלים. והם מפחדים. הילדה רוצה. האם מונעת. לבסוף הילדה מתגברת — וקופצת. וכמובן, מיד אחריה — ההורים. הילדה נישאת לחוף ראשונה — היא רטובה, אך צוחקת... האם מגיעה אחר-כך, לפי בגדיה — כנראה משפחה מכובדת אי-פעם. אבל עכשיו פרועה ורטובה. ובקול חנוק היא ממלמלת באידיש: 'שנתים אחרי המלחמה ולמה לא מגיע לנו לנסוע ככל העמים!'. השאלה הרגילה, ששמענוה מפי הרבה נואמים ומאמרים — אלא שכאן היא נוקבת ואמיתית. בחיי—אני לא הייתי היחיד שמצמצתי בעינים. ועוד פעם מצמצתי — על הרציף, לפני אניתי השילוה. המון אנשים על הרציף, בתווך, מכל המינים והגילים והסוגים, והחיילים מסביבם. מנסים להעלות ילדה, צברית 100%, כבת 18, על הסיפון. היא מתנגדת ובוועת, הם סוחבים ואינם יכולים לה. היא צועקת בקול עקשני ובכיניי ודופקת באגרופ על המעקה: 'לא, לא תקחו אותי מפה' — והחיילים נבוכים ואינם יודעים איך יוכלו לה. ובינתים על הרציף קבוצות קבוצות — אלה מתקוטטים עם חיילים, ואלה היודעים אנגלית, מדברים בין התקוטטות אחת לשניה עם החיילים, מסביי רים להם את העול הנעשה, בקיצור — ציונות. ובחיי, שנוכחתי — ציונות מתאימה, תוך התנגדות ועמידה זקופה, יש לה השפעה על החייל האנגלי, שמקור ידיעותיו בציונות הוא כנראה מקור אחר לגמרי. יש והחייל נסוג, נבוך ומצטדק, באמונה — מצטדק בלב שלם ומסתלק מהמקום! העולים, נבוכים ומדוכאים, ואצל רבים — הדמעות זולגות, זולגות בשקט ובהתמדה. ודאי דמעות יאוש, אבל בודאי ובודאי גם דמעות אושר, בראותם שהישוב אתם. הפעם לא עזבו סתם ככה, הפעם גם הישוב בצרתם ממש והוא עומד להם, והוא נלחם למענם ונשלח אתם חוצה לארץ. (המדובר הוא רק באלה שהיו מלכתחילה על החוף, ואלה שבאו אחריהם לעזור, אך על העומדים בחוץ — נו, הרבה והרבה יש לומר, אבל הצנזורה לא תרשה). רק משפט קצר נפלט מפי כולנו עת עברנו את העיר חיפה בשעה 9.10 בבוקר עם כל שיירת הגירוש: 'בחיפה אין אפילו עוצר!'.
נו, וסעיף שלישי וחשוב מאוד — הישוב עצמו, כלומר אנשים מהישוב. היית צריכה לראות אותם, איך באו בבוקר, לאחר שנועקו עם שחר לחוף, כמו שהם, ישר מהעבודה, מי במגפיו ומי בגופיה בלבד, פועלים, חקלאים, פקידים 'אינט-ליגנטיס' עם דג מלוח, בחורים ונשים בעיקר ('מושבניקיות' בריאות, שמנות ולמקצתן אף שערות שיבה — טפוס של אכרות). השאירו את הכל וקמו ובאו, כמו שמושבניק אחד אמר לנו אחר-כך: 'השארתי בבית ארבעה ילדים קטנים וארבע פרות, וזה הכל'. ... כי הוא ואשתו ובנו הגדול היו אתנו. המון גדול לא מאורגן, אבל מוכן לשאת בכל. צריך היה רק לתת לו דחיפה ולשמש דוגמה וסמל

לעמידה ולהתנגדות ולא-נפילת-הרוח, ומיד התלכדו ועמדו גם הם. כמובן, את הדחיפה נתנו אנחנו, אבל לבסוף היווה כל ההמון הזה גוף מאורגן ומלוכד. הייתה פרשה קשה—להזדהות או לא להזדהות, והיתה לנו 'שפיכות-דמים' ממש, כדי לשכנע את כולם לעמוד איתן ולא להזדהות רק — 'יהודי מארץ-ישראל', כי אחרת יהיו מיד את העולים. ובכלל הלא לכולנו זכות בארץ הזאת ולא בחסדם אנו כאן, ו'יהודי מארץ ישראל' הרי זו תעודת-זהות מספקת המקנה לך את הזכות לשבת בארץ הזאת. נו, כך וכך טרחנו והסברנו מאה פעמים. לרוב האנשים היה זה קשה מאוד, סוף-סוף עזבו בית, עזבו משפחות, משק, ומי יודע — עלולים להסיע אותם לקפריסין, לרפיה, ללטרון או השד יודע לאן, אך לבסוף עמדו. כי כאן היו רק שתי אפשרויות: להזדהות עם הממשלה ולהגיד שם וכתובת או להזדהות עם העולים ולא להגיד, וכל הקהל עמד ובחר בברירה השנייה. וכשהת-גברו על המשבר הנפשי הזה ועברו את החקירה ועמדו בה בכבוד, אפשר היה להרגיש ולמשש ממש את השלמות הנפשית שמילאה את לבות כל האנשים האלה. כל הציבור התישב, ושר, בסולו ובמקהלה, אידיש ועברית, הצעירים עם הזקנים, וצריך היה לראות את המושבניקים, האכרים הזקנים בני העליה השנייה והשלישית, כשהם יושבים ושרים את שירי האידיש מאז... ועל פניהם — שלמות.

נו, אני מוכרח להתחיל לסיים. בודאי בעל-פה, השד יודע מתי, ביתר פירוט, כי עוד הרבה יש לומר, ולמדתי בימים האחרונים הקשים, במישרים ובעקיפין, דברים אשר אין להעלות על הכתב. אגב, למדתי גם שאפשר לא לאכול ולשתות 48 שעות ולא לישון ממש שלושה לילות רצופים, והשד לא נורא. ועוד דבר הרגשתי, וזה דוקא מעורר מחשבות — קשה לשנוא את החייל הבריטי! אינני מדבר על פרטים, יש ביניהם נבלות, רוצחים וסאדיסטים וסתם מנוולים, אבל החייל הממוצע — קשה! סו"ס ראיתם דוקא בתנאים אויבים בהחלט, שוטר ואסיר, מגרש ומגורש, כובש ו'נייטיב'! אבל בשיחה אתם, והרבה שוחחנו, הרוב הגדול סתם בחורים, בחורים פשוטים, היודעים שעושים 'ג'וב' לא נעים, באין ברירה, ויודעים להביט בכבוד על מי שנוהג בעצמו כבוד. וחבל שפוליטיקאנים 'מחורבנים' שלהם, היושבים אי-שם למעלה, אינם מניחים לנו ברירה אחרת אלא לראות בחייל את האויב. אפשר היה לעשות ביניהם דברים חשובים בהסברה וכדומה, אלא שבינתיים, למרות הכל, הוא מייצג אויב, לפחות פוליטיקה אויבת, ואתה חייב להלחם בו, כי האחרים אינם באים הנה, וכשחסר רגש השנאה העמוקה — אנו כנראה עוד לא יודעים בכלל כראוי, שנאה מהי — קשה. עמידתנו עוררה כבוד, והם צחקו יחד אתנו על הקצינים ועל הסי א' די, כשלא העלו כלום בחקירתם. חבל, שיש הדיוטות ביישוב, הנלחמים באימפריה על-ידי פגיעה חסרת-טעם בסתם חייל פה ושם. הבנתי שיש אמצעים יותר תקיפים.

מדברי חברים לנשק

כבר עברו ימים ושבועות, ובכל זאת עודך חושב שהנה ירד מן האופנוע, חיוך קל של נער על שפתיו, ויושיט את ידו לשלום, — ואתה מהרהר איך זה הטילו על שכמו של נער זה תפקידים כה אחראיים וכה קשים. כל חבריו וכל אלה שהיו תחת פקודתו הביטו עליו כעל חבר שאפשר לסמוך עליו בשעת צרה. נפגשתי אתו פעמים אחדות — בפעם הראשונה כשהעלים דבר ממני ואני התרעמתי עליו, עקב תפקידי קשות. הוא ענה לי בפשטות: 'לא יכולתי אחרת, קיבלתי פקודה'. ראיתי את מבטו הישר והבינוני.

זוכר אני לילה או שנים אחרי שברכה [פולד] לא חזרה. התהלכנו זה על יד זה מבלי לדבר דבר, כל אחד שקוע במחשבות. ועוד פגישות חטופות. והנה יום 29 ביוני, כשישבנו בחדר הפיקוד עם עוד חברים מספר — ובחוץ מתכוננים החיילים הבריטים להסתערות על המשק. ברגע האחרון יצאנו להצטרף אל החברים להתגוננות הפאסיבית, ואז אמרתי לו: 'את זה תשאיר לנו, אין זה תפקיד בשבילך, שונים הם התפקידים שכל אחד מאתנו ממלא'.

אכן שונים הם התפקידים. שמעתי על אודות פעילותו בסביבת כפר-עציון, ואחרייכן מצאתי את שמו ברשימת הל"ה. רואה אני לפני את הרי חברון ואת הואדיות העמוקות החוצות אותם — שם נפל בקרב הגבורה של המחלקה האבודה.

מה היה לי הנער הזה? לא חבר היה לי, כי הרבה שנים הבדילו בינינו, אף לא הכרתיו מקרוב. ידעתי אותו רק מפגישות חטופות, אבל כל פגישה היתה מלווה שמחה. הרי הוא היה אחד הגילויים של הדור הצעיר בארץ. ראיתי בו ובשכמותו את ממשיכי המעשה החלוצי שאנו הנוער הקודם, ה'ותיקים', התחלנו בו, ומה חרדנו פן לא נמצא דור של ממשיכים.

ולא ממשיכים בלבד מצאנו בדור צעיר זה — הוא עולה עלינו בפשטותו, במסירותו ובקלות המעשה.

אין מבכים חבר שנפל בקרב, אך רק עתה אני מבין את פשר המלים: יהיה זכרו ברכה!

פרנטו

הספקנו להכיר את דני בשבועות המעטים אשר שהה אצלנו, עד כמה שמידת צניעותו וענוותנותו הניחה לאנשים מן הצד להכיר אותו, וכולנו מלאי הערצה ליקר מידותיו וכשרונו הפיקודי הרב. כל הציבור שלנו קיבל בצער את הידיעה, כי דני הי"ד נקרא לתפקיד אחר. עצם נוכחותו נסכה בטחון-יתר בין חברינו, אבל הבינונו, כי הוא נחוץ במקום יותר חיוני. נפרדנו ממנו באהדה רבה וקיוונו כי נפגש עמו בימים שמחים.

אחרי ההתקפה, כאשר נודע לנו על התגבורת הבאה אלינו בראשותו של דני, שמחנו מאוד. אבל עד מהרה נהפכה השמחה לאבל ולא זכינו כי דני יתרום עוד מכשרונו ונסיונו הרב לבטחון הגוש.

אצלנו מזכירים לא פעם: 'דני עשה ככה', 'דני אמר ככה', 'זה סידר עוד דני וז'ל'. האמינו, כי זכרונו של המפקד המוכשר והאדם בעל המדות הנאות חי וער בלב רבים מציבורנו. בתקומת ישראל ומדינתו בעזה"ש ננוחם כולנו. קבוצת אברהם / כפר-עציון

מפקד מוכשר ואי-שרעיים להתרועע, היה למופת נאמן של שליטה בכוח האישיות ולא בגינוני מרות. עוד בימים הראשונים, כשבא אלינו נער שקט ותאבדעת, נתבלט בכשרונו זה.

עדי-מהרה עלה בדרגה, אולם הכוח שניתן לו בתוקף הסמכות לא שיכר אותו. עד יומו האחרון, כמדרגה, היה נכון להטות אוזן לרמזים ממנו ולנמוכים ממנו. משולל פניות אישיות היה, ולא נעכרה תכונתו אף פעם בגלל נימוקים שבפרסטיז'ה. את פרטי הפרטים שבביצוע ובניהול וביחסים שבין אדם לחברו שקל לאור המטרה הגדולה, לאור החזון הרחוק. לא היה אצלו חייץ בין זוטות של יום וחזון רחב-אופק.

צנוע, סבלני, שקט, לא מתבלט, לא מעמיד-פנים. אמיץ וחברי, מפקד וידיד. את התיל בשרונה עבר הראשון. כשנתקלה היחידה באש יצא וחזר עם המהססים. גם בנסיגה חזר שנית להחיש עזרה לפצועים. וכוה היה בכל הפעולות שהשתתף בהן או ניהל אותן.

אישיותו, החיה עמנו כמופת של מפקד נאמן, תוסיף להדריך את רוח החטיבה גם בהיעדרו. [פלמ"ח, מס' 57-58, יאנואר 1948]

"החוליה במארב" מן הקאריקאטורות של דני מס

א.

עין-השופט, 17 בנובמבר, 1944
 ...העבודה שלך בבית-החולים בודאי מעניינת מאוד, אם אפשר לקרוא לך "מעניין". מכל מקום בודאי אפשר ללמוד ולהכיר שם פרקי חיים. אכן, יש לי תמיד הרושם, שרואים שם רק פרק חד-גוני מאוד, ומכירים את החיים מן הצד העגום שבהם. כשאני רואה את האחות בתפקידה, מסתובבת כל היום בין חולים מסכנים ואין בידה לעזור עזרה של ממש (שהרי אם החולה ימות או יבריא לא היא האשמה בכך), אלא שניתן לה רק למצוא סיפוק בעבודתה בהקלה הנפשית שהיא אולי מביאה לחולה זה או אחר, הרי אני תמה מהו באמת אחוז התלמידות היכולות ומוכשרות לבצע תפקיד כזה. כי הרי בסופו של דבר, אין זה מקצוע ככל המקצועות, עם משכורות וכיוצא באלה, אלא בראש וראשונה — מקצוע שבלב או באופי!

— — —

אני מתאר לי אותך במצב מאוד לא נעים של לווייה ובכיות ועל הכל — צעקות היסטטריות מפי פלוני. אמנם אל תדון את חברך וכו', אלא שבכל זאת תופעות כאלה (צעקות וכו') מרגיזות תמיד יותר מאשר מעוררות רחמנות. כאב, בייחוד אם הוא כאב שבלב או בנפש, וצער — אין מוכרים בשוק בקול-יקולות! הקהל בדרך כלל בן לצעקות, ולא עוד אלא שכל כמה שלא יפגין השתתפות-בצער, הרי הוא נהנה מתופעות כאלה כסנסציה מעניינת. מי שמכבד את כאבו לא יעשה ממנו סנסציות.

ואשר לעצם מותו של אותו בחור: חבל עליי, כעל כל בחור צעיר שמת בלא עתו, בייחוד מוות בזוי ביותר — במיטה בבית-חוליך ואחרי מחלה ממושכת. אבל יש עוד צד למטבע: באחד הפרקים בזמן ההלוויה אומרים בין השאר: "...ואתה עתיד ליתן דין וחשבון". דין-וחשבון זה הוא העיקר לדעתי, כי לגבי הנפטר יש בדרך כלל שתי הערכות: אחת סובייקטיבית — והיא ענין שבלב של כל אחד ממקורביו וחבריו; והשנייה — אובייקטיבית: אותו דין-וחשבון שכל נפטר עתיד ליתן, ולדעתי אנו צריכים להעמיד את הדגש על כך: לשם מה חיית, או יותר נכון, האם באותו פרק-זמן שחיית, הספקת להביא איו תועלת שהיא? זהו המבחן. הצער שבלב-המקורבים חולף ונשכח ולרוב אין לו ערך. העיקר הוא אם אתה יכול לעמוד לדין, כאילו לפני עצמך, ולומר כי לא לחינם חיית, לא בביתול זמן חיית ומתוך שעמום, כי אם שאפת, לפחות, לבצע משהו ובכיוון זה פעלת. אשרי האיש שעל מותו אנו מצטערים, בגלל המפעל שנעזב על ידיו ולא רק בשל קרבתנו הפרטית אליו. וחבל על ההולך מבלי שהספיק להשאיר אחריו כלום. לעתים אני מגיע לקיצוניות וחושב, שיש להצטער יותר על חיים העוברים ללא תועלת מאשר על המוות. זה אמנם מאוד מטריאליסטי, אבל גם זוהי השקפת-עולם, אם נדבר במלים "מפוצצות", ואני לעת-עתה נוקט בהשקפה זו.

ב.

ירושלים, 30 במרץ, 1945

אמש "סחבו" אותי כמה "חברה" לנשף. בדרך כלל אינני נוהג לבקר בכגון אלה, אלא שהחלטתי בכל זאת לנסות פעם ולראות איך ומה זה. רקדו שם כל הזמן ריקודים סלוגניים. כיון שאינני רקד וגם בריקודים אינני אמן — ישבתי לי כל הזמן בנחת מן הצד, אבל לא

השתעממתי אלא כעסתי ורתחתי. הסתכלתי בבחורים ובבחורות, ראיתי את הריקנות, הציונות וחוסר הדאגה אלא לחיים פרטיים, לקריירה משרדית וכיוצא באלה. אני לא אבוא לקטרב על הנוער העירוני האדיש והמשתמט וכו' וכו', כי אני יודע שיש גם אחרים. אולם יודע אני שיש גם הרבה והרבה כאלה, וזה מעורר תמיד כל מיני מחשבות נוגות על הווי חיינו ועל חינוכנו כאן ובכלל. תחילה נתעורר בי החשק לקלקל להם את הערב, להתחיל פתאום בוויכוחים על הגיוס, לשאול בתמימות, כביכול, אם הם אינם יודעים על הנעשה בארץ, אם לא קראו במקרה את הספר "בשבבי ובמתרת" או את "פרשת-השואה", אם לא גונב אליהם במקרה שמך-דבר על איוז בריגדה יהודית שנלחמה באיטליה; אלא שחזרתי בי. לא זו הדרך. סוף סוף אינני שולל מאיש את הזכות לשמוח ואפילו בומנים אלה, ישמח לו כל אחד לפי הנוסח שלו. קלקול השמחה שלהם עשוי היה אך לקלקל ולהשניא את המפעל שלנו כולו, את עצם הדבר שהייתי רוצה כי יחשבו עליו. יש למצוא דרכים אחרות להגיע אליהם, ואפשר להגיע, אלא שהדבר דורש מאמצים רבים, סבלנות, ומפעם לפעם גם להשוף את מקל-החובלים הטמון בכיס...

ג.

תל-יוסף, 9 במאי, 1945 (יום-הנצחון)

מתוך כל התיאורים בעתונות אפשר היה לחשוב כי שמחה וששון בארץ — אבל זה רחוק מלהיות אמת. דכאון, ממש דכאון מיוחד, שורר בכל, וגם אדישות מוחלטת. אינני יודע בדיוק מהי הסיבה, או שמא יש יותר מדי סיבות למצב-רוח ממין זה. גם בלבי אין אף טיפת-שמחה; להיפך, כל הענין כאילו לא איכפת לי ואינו נוגע לי. גם במשק אמנם הוכרו יום זה כשבתון, אך שמחת-הג לא מצאתי. הניפו דגל, אלא שהדגל היה בהציה-התורן. אני חושב שרק עכשיו, ודווקא עכשיו, פורצת וצפה הכרת אסוננו כיהודים, חשבון-הנפש שלנו, חשבון העבר והכליון, והחשבון הבלתי מזהיר לגמרי לגבי העתיד. "עוד נצחון כזה ואבדנו!" — מימרא זו אפשר לשמוע בכל מקום. ומה יהיה הלאה? — זוהי השאלה הנשאלת בלי מלים מפי כל אחד. מה יהיה מבחינה פוליטית ומבחינת הבטחון בארץ? מה יהיה על החיילים המשוחררים? מה יהיה מבחינה כלכלית — לתעשייה העברית, למשק וכו' וכו'? — שאלות המעוררות דאגה, כשאתה רואה את חוסר-האונים שלנו, את חוסר האירגון והמשמעת הפנימית ואת הפירוד והפילוגים. תהיינה עוד בוודאי צרות צרורות. אל תחשביני לפסימיסט מושבע. גם הפעם לא באתי לכלל פסימיות, אלא לכלל מחשבות והרהורים, וזה אף פעם איננו מזיק. אך אילו היה זה וזה, ואילו אפשר היה לעשות כך ואילו היינו כאלה ולא כאלה — זהו תמיד סיכום-המחשבות! נצטרך למצוא איזה מוצא לדרך-המלך, ו"אינשאללה" ייצא ו"אינשאללה" יהיה טוב. אם שעממתי קצת ב"ציונות", אתך הסליחה, אבל לפעמים אני גם קצת ציוני...

ד.

22 במרץ, 1947

היום בדיוק שבוע מאז נסתיימה אותה חוויה בת ארבעת הימים שכמעט הביאתני לאי השכן*. אני אומר חוויה, לא בגלל שפע המאורעות והנסיעה כשלעצמה, אלא בגלל זה שלמדתי בימים האלה,

* קפריסין.

כמדומני, יותר מאשר בהרבה שנים, וייתכן שהייתי כאן זה ארבע וחצי שנה היה כדאי למענם בלבד.

קודם כל חזרתי ולמדתי להכיר את אנשינו בשעת פעולה, בשעת צרה ואחריה. ואני חוזר ואומר: רכוש אין לנו, אבל כוחנו — באנשינו. לזאת את ה"צוציקים" האלה — סוף־סוף ילדים בני י"ח — כשהם עומדים במים הסוערים, נלחמים בגלים ומעבירים עולים אחד־אחד, שבע מאות וחמישים איש, מן הספינה אל החוף! היו שעמדו במים חמש שעות בלא הפסק כמעט, והיה קר, והם היו כחולים ורעוד, אבל המלאכה נמשכה. וכשהגיעו לחוף — התיישבו כמעט הרוגים, ללא טיפ־טכות, אבל רק לרגע — כי המלאכה טרם נסתיימה. נו, סדר ואירגון יש עדיין הרבה ללמוד, אך לא זה המכריע כנראה, המכריע הוא בכל־זאת — האנשים.

וסעף שני וגדול — העולים עצמם. אינני סופר ואמן, אבל, כמדומני, שאיש לא תיאר עדיין את התמונה הזאת כפי שצריך, לאמיתה, עם כל הרושם שהיא טובעת בך. נוער, ילדים, בחורים ונשים, ונשים הרות לא־מעטות, וזקנים בעלי שערות־שיבה ממש, ניתלים ומתחלקים בחבלים, קופצים למים, לא למים סתם — כ־אם לתוך ים סוער, נלחמים בגלים, מגיעים רטובים ורצוצים, וכשמגיעים — חיוכי אושר, "שלום — שלום". יש שמנשקים את אדמת־החול, יש שרוצים לעזור עם אנשינו על החוף ובקושי דוחקים אותם הלאה: "לכו ליישוב — אנחנו כבר נגמור בעצמנו".

תמונות אלפיים: משפחה עומדת על הסיפון — אב, אם וילדה בת שש בערך; עומדים ומפחדים לקפוץ. משדלים אותם, והם מפחדים. הילדה רוצה; האם מונעת. לבסוף מתגברת הילדה וקופצת, וכמובן, מיד אחריה — ההורים. הילדה נישאת לחוף ראשונה — היא רטובה, אך צוחקת... האם מגיעה אחר כך; לפי בגדיה — כנראה, משפחה מכובדת א־יפעת, אבל עכשיו פרועה ורטובה. ובקול חנוק היא ממלמלת באידיש: "שנתיים אחרי המלחמה ולמה לא מגיע לנו לנסוע ככל העמים!". השאלה הרגילה, ששמענוה מפי הרבה נואמים ובהרבה מאמרים — אלא שכאן היא נוקבת ואמיתית! בחיי — אני לא הייתי היחידי שמצמצתי בעיניי. ועוד פעם מצמצתי — על הרציף, לפני אניתי־השילוח. על הרציף, באמצע — המון אנשים, מכל המינים והגילים והסוגים, והחיילים מסביבם, מנסים להעלות על הסיפון ילדה, צברית במאה אחוז, כבת י"ח; היא מתנגדת ובוועת, הם סוחבים ואינם יכולים לה. היא צועקת בקול עקשני ובכייני ודופקת באגרוף על המעקה: "לא, לא תקחו אותי מפה" — והחיילים נבוכים ואינם יודעים איך יוכלו לה. ובינתיים על הרציף — קבוצות קבוצות: אלה מתקוטטים עם חיילים, ואלה, היודעים אנגלית, מדברים עם החיילים בין התקוטטות אחת לשנייה, מסבירים להם את העוול הנעשה. בקיצור — ציונות! ובחיי, שנוכחתי — ציונות מתאימה, תוך התנגדות ועמידה זקופה, יש לה השפעה על החייל האנגלי, שמקור ידיעותיו בציונות הוא, כנראה, מקור אחר לגמרי. יש והחייל נסוג, נבוך ומצטדק, באמונה — מצטדק בלב שלם ומסתלק מן המקום! העולים נבוכים ומדוכאים, ואצל רבים — הדמעות זולגות, זולגות בשקט ובהתמדה, בוודאי דמעות־אוש, אבל בודאי ובוודאי גם דמעות־אורש, בראותם שהישוב אתם. הפעם לא עזבו סתם ככה, הפעם גם היישוב בצרתם ממש הוא עומד להם, והוא נלחם למענם ונשלח אתם חוצה־לארץ. (המדובר הוא רק באלה שהיו מלכתחילה על החוף, ואלה שבאו אחריהם לעזור, אך על העומדים בחוץ — נו, הרבה והרבה יש לומר, אבל הצנזורה, לא תשרה). רק משפט קצר נפלט מפי כולנו בעברנו בעיר עם כל שירת־הגירוש: "בחיפה אין אפילו עוצר!"

נו, וסעף חשוב מאוד הוא היישוב עצמו, כלומר אנשים מהישוב. לזאת ראינו, איך באו בבוקר, לאחר שנועקו עם שחר לחוף, כמו שהם, ישר מהעבודה, מי במגפיו ומי בגופיה בלבד, פועלים, חקלאים, פקידים, "אינטליגנטיים", עם "דג־מלוח", בחורים ונשים בעיקר ("מושב־ניקיות" בריאות, שמנות ומקצתן אף בעלות שערות־שיבה — טיפוס של איכרות) — השאירו את הכל וקמו ובאו, כמו שמושב־ניק אחד אמר לנו אחר כך: "השארתי בבית ארבעה ילדים קטנים וארבע פרות, וזה הכל"... כי הוא ואשתו ובנו הגדול היו אתנו! המון גדול בלתי מאורגן, אבל מוכן לשאת בכל. צריך היה רק לתת לו דחיפה ולשמש דוגמה וסמל לעמידה ולהתנגדות וללא נפילת־הרוח, ומיד התלכדו ועמדו גם הם. כמובן, את הדחיפה נתנו אנחנו, אבל לבסוף היתה כל ההמון הזה גוף מאורגן ומלוכד.

היתה פרשה קשה — להזדהות או לא להזדהות, והיתה לנו "שפיות־דמים" ממש, כדי לשכנע את הכל לעמוד איתן ולא להזדהות אלא עלידי "יהודי מארץ־ישראל", כי אחרת יהיו מיד את העולים; ובכלל הלא לשלנו זכות בארץ הזאת ולא בחסדם אנו כאן, ו"יהודי מארץ־ישראל" הרי זו תעודת־זהות מספקת המקנה לך את הזכות לשבת בארץ הזאת. נו, טרחנו והסברנו מאה פעמים. לרוב האנשים היה הדבר קשה מאוד, סוף־סוף עזבו בית, עזבו משפחות, משק, ומי יודע — עלולים להסיע אותם לקפריסין, לרפיה, ללטרון או השד יודע לאן! אך לבסוף עמדו. כי כאן היו רק שתי אפשרויות: להזדהות עם הממשלה ולהגיד שם וכתובת או להזדהות עם העולים ולא להגיד דבר, וכל הקהל עמד ובהרבה בדרך השנייה. וכשהתגברו על המשבר הנפשי הזה ועברו את החקירה ועמדו בה בכבוד, אפשר היה להרגיש ולמשש ממש את השלמות הנפשית שמילאה את כל האנשים האלה. כל הציבור התיישב ושר, בסולו ובמקהלה, אידיש ועברית, הצעירים עם הזקנים. ולו ראינו את המושב־ניקים, האכרים הזקנים בני העלייה השנייה והשלישית, כשהם יושבים ושרים את שירי האידיש מאז... ועל פניהם — שלמות...

נו, אני מוכרח להתחיל לסיים. בודאי בעליפה, השד יודע מתי, אפרט יותר, כי עוד הרבה יש לומר, ולמדתי בימים האחרונים הקשים, במישרים ובעקיפין, שיש דברים שאין להעלותם בכתב. אגב, למדתי שאפשר גם לא לאכול ולשתות ארבעים ושמונה שעות ולא לישון ממש שלושה לילות רצופים, ואין השד נורא. ועוד דבר הרגשתי, וזה דוקא מעורר מחשבות — קשה לשנוא את החייל הבריטי! אינני מדבר על פרטים, יש ביניהם "נבלות", רוצחים ופדיסטים וסתם מנוולים, אבל החייל הממוצע — קשה! סוף־סוף ראינו דוקא בתנאים אויבים בהחלט, שוטר ואסיר, מגרש ומגורש, כובש ו"נייטיב"! אבל בשיחה אתם — והרבה שוחחנו — הרוב הגדול הוא סתם בחורים, בחורים פשוטים, היודעים שעושים "ג'וב" לא נעים, באין ברירה, ויודעים להביט בכבוד על מי שנוהג כבוד בעצמו וחבל שפוליטיקנים "מחורבנים" שלהם, היושבים אישם למעלה, אינם מניחים לנו ברירה אחרת אלא לראות בחייל את האויב. אפשר היה לעשות ביניהם דברים חשובים בהסברה וכדומה, אלא שבינתיים, למרות הכל הוא מייצג אויב, לפחות פוליטיקה אויבת, ואתה חייב להילחם בו; וקשה הדבר כשחסר רגש השנאה העמוקה — אנו, כנראה, עוד איננו יודעים כראוי, שנאה מהי! עמידתנו עוררה כבוד, והם צחקו יחד אתנו על הקצינים ועל הסי. אי, די, כשלא העלו כלום בחקירתם. חבל, שיש הידיוטות ביישוב, הנלחמים באימפריה על ידי פגיעה חסרת־טעם בסתם חייל פה ושם. הבנתי שיש אמצעים יותר תקיפים.

הַצִּיּוֹנוֹת פְּתָרוֹן יְחִידִי לְקִיּוֹם-הָאָמָּה

לאור המאורעות האחרונים בישראל

עומדים אנו בתקופת מלחמת-עולם. הפעם שוב אין זו מלחמה רגילה ככל הקודמות, אלא אכזרית ונוראה הרבה יותר. שוב אין חזית ועורף, כפי שמלמדים ספרי-הטקטיקה השונים, אלא כל מקום יכול בן לילה ליהפך לחזית ובן לילה להיות שוב עורף, או אפילו להיות חזית ועורף גם יחד. ומלחמת כרתים הנוכחית תוכיח.

אבל דוקא בתקופה זו של ערבוב התחומים בין חזית ועורף „זכינו” אנחנו, הציונים, לחזית ברורה אחת: החזית נגד גרמניה. שוב אין לנו צורך בחשבונות פוליטיים כבמלחמה הקודמת, כי הרי יהיה מגוחך להציג לעצמנו את הברירה של חיי-שפלות-ומוות, או חיי-חופש ולהמס אחר כך בנתינת-התשובה. אבל יש להרהר על כך אם חזית אחת זו, על-כרחנו, חיובית היא בשבילנו אם לאו. אנו יכולים אמנם לרכוש את כל כוחנו באותה חזית אחת, אבל מצד שני, חייבים אנו לזכור, כי אף על פי שזוהי מלחמה לחיים ולמות בשבילנו היהודים דוקא, הרי בכל זאת לא אנו הכרונו מלחמה ולא דגלנו מתנוסס בשדה-הקרב. בשבילנו איננה קיימת השאלה אם להלחם לצד זה או זה, אלא אך ורק אם לעזור לצד האחד או למשוך ידנו מעזרה. ואם נזכור שרק לפני חדשים אחדים ערכנו הפגנות וצעקנו „בוז!” לאותו צד אשר לחזיתו הוכנסנו עתה על-כרחנו, הרי מתקבלת תמונה עלובה של אדם שקיבל בעיטה ובמקום להשיב בעיטה תחת בעיטה מוכרח הוא לתת ידו עם הבעוטים למען לא יקבל בעיטה נוספת, חזקה מהקודמת, מן הצד השלישי. והרי העובדות מוכיחות שאפילו בעלי-בריתנו אינם רוצים בנו בתור עם ככל העמים: כמה עמל היתה צריכה הסוכנות היהודית להשקיע כדי להשפיע שהיהודים המגויסים בארץ-ישראל יילחמו, לפחות, בפלוגות מיוחדות ולא יפוזרו ויובלעו בין כל החיילים האנגלים! ומדוע טרם יצרו עד עתה את הגדוד העברי, שרבים היו, בלי ספק, מתנדבים לשורותיו, בייחוד באמריקה!?

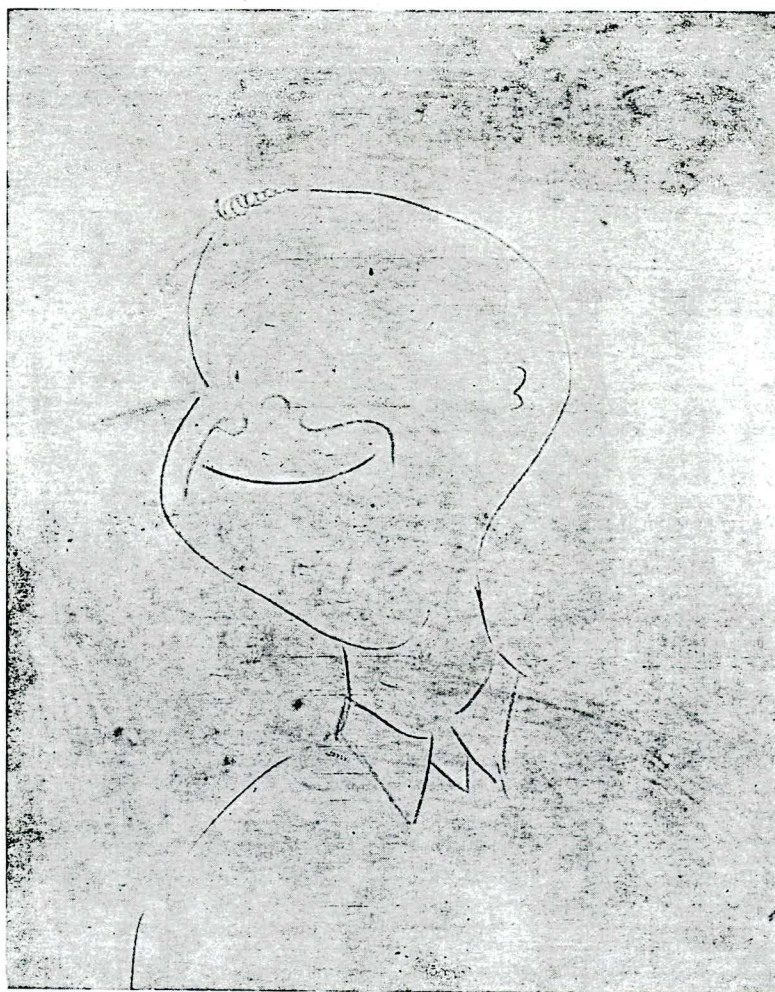
ומן ההגיון היה להניח, שדוקא מצב זה, שמצד אחד שונאים אותנו גלויים, וביטלו את כל ההשקפות המתנגדות לציונות מטעמי נוחיות-הגולה, אלא שהכריחו את היהודים להאמין בציונות, ושמצד אחר „אוהבים אותנו מרחוק”, — כי מצב זה יביא לידי הרחבת המסגרת הציונית וגיבושה, ושבארצות, שניתן לנו להשמיע את קולנו, נופיע מאוחדים בדרישה לצרף אותנו, הציונים-היהודים, כבעלי-ברית למערכות המלחמה. אבל עדים אנו לתופעה הפוכה: דוקא בארצות-הכיבוש הנציות שוררת אחדות רבה בין הקהילות היהודיות השונות ודוקא בין יתר חוגי היהודים שורר פירוד נורא — ועוד יותר נורא הוא הפירוד בתוך המסגרת הציונית עצמה. וכל זה הביא למבוכה במחנה הציוני. עד עליית הנציונים

באירופה הזהירו הציונים תמיד מפני הסכנה הנשקפת ודרשו עבודה לשם אידיאל לאומי-יהודי, והיו רבים שרק לעגו להם או שלא האמינו ביכלתה של הציונות. והנה אחר ההתפרצות החריפה של שנאת-היהודים בגרמניה ובאירופה ובכלל בעולם כולו, מוכרחים היו רבים מאותם הלועגים הבלתי-מאמינים להודות בצדקת הציונים ורבים גם הצטרפו אליהם! אבל הנה תופעה מוזרה: דוקא רבים מהציונים הם הם שהפכו ללא-מאמינים. ואפשר להבין: הנה הם רואים את הפירוד הנורא השורר אצלנו ורואים כי כל המאמצים המרובים שהם השקיעו לא הועילו מאומה והציונות נשאת במקומה מבלי יכולת לצעוד קדימה, וברור שאז יתעורר בלבם הספק אם בכלל אפשר להצליח בזמן מן הזמנים באותה הדרך שהלכו בה עד עתה. אבל אין בזה רע. אדרבה, יתחילו נא לחשוב אצלנו בכיוון קצת אחר מן הנהוג עד עתה. אולי בדרך אחרת תהיה הצלחה רבה יותר! והרי גם כיום יש כבר להרגיש איזה שינוי בהלך-הרוחות אצלנו בארץ-ישראל ואנשים מתחילים להבין שנעשו הרבה שגיאות בציונות.

והלא הוכיח לנו ז'בוטינסקי בפולניה שהציונות יכולה ליהפך לאידיאל גדול בשביל היהודים, בייחוד בשביל הנוער, ושהרעיון הציוני יכול גם להחזיר לכלל ישראל רבים מן הצעירים שהלכו והתבוללו אם רק ידעו כיצד לפעול: הלא רבים מאד מחוגי המתבוללים הצטרפו לשורותיו. וגם השומר הצעיר בפולניה ובאמריקה הצליח למשוך את הנוער! חייבים וחיובים אנו לזכור, כי אם הציונות היא הפתרון היחיד שנשאר לנו — והרי היא באמת הפתרון היחיד! — חובה עלינו ליצור בסיס חזק לכל הפעולות הציוניות. כדי שלא ניכשל בפתרון ולמען נוכל להוציאו לפועל בהצלחה: והבסיס לכל פעולה מעין זו תמיד היה ותמיד יהיה — הנוער. אבל אם נקרא את מאמריו של סמילנסקי על נסיעותיו באמריקה, נראה מיד את העזובה השוררת בחינוך הנוער היהודי באמריקה. צעירים אלה אינם מתענינים כלל בשאלות כגון קיום האומה הישראלית ולא כל שכן שאין הם מעונינים אפילו לחשוב על „ציונות”. ואלהים צריך לבוא ואותם צריך להוציא מתוך השלוה הזו ולתת להם משהו שילהיב אותם, דבר שבשבילו כדאי יהיה להם להקריב... כי לצערנו לא נעשה עד עתה שום דבר בכיוון זה. אמריקה שימשה רק ארנק-כסף בשביל המוסדות השונים בארץ, וברור ש„אידיאל” כזה לא ימשוך נוער!

ואם יבינו מנהיגינו שיש לתת חינוך מתאים לנוער, רק אז יש תקווה גם למפלט האחרון שנשאר ליהודים — הציונות. אמנם כבר אמר הרצל: „כל חיינו אינם אלא שרשרת של נסיונות שנכשלו”, אבל מתוך הכשלונות יש ללמוד כיצד להביא לידי הצלחת הנסיונות הבאים.

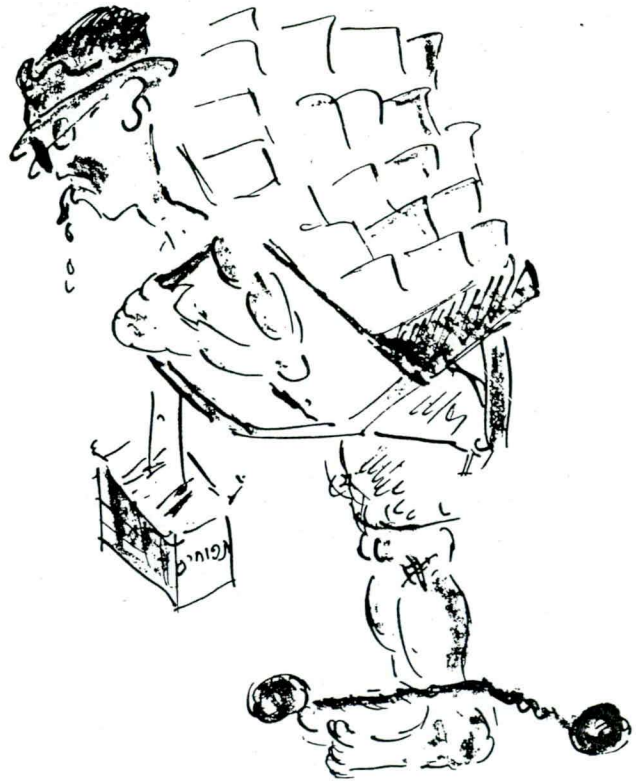
ב' בסיון. תש"א

חבר מן השורה

סגן-אלוף יוספ'לה

מהויהפלמ"ח
שרטוטי הומור

